

Advies Commissie Cultuurhistorie gemeente Rheden Park Daalhuizen te Velp

Inleiding

In december 2019 is een door landschapsarchitect Peter Verhoeff (Stichting in Arcadië) opgestelde visie voor Park Daalhuizen ter advisering voorgelegd aan de Commissie Cultuurhistorie. Dit park is ooit ontstaan rondom de huizen van Daalhuizen, die inmiddels niet meer bestaan (het 19^e eeuwse Huis Daalhuizen was op dezelfde plek gebouwd als z'n 18^e eeuwse voorganger). De historie van huis en park zijn door Peter Verhoeff gedetailleerd en zorgvuldig vastgelegd en dienen als basis voor de opgestelde visie. Het huis Daalhuizen is in 1966 gesloopt. Een deel van het bijbehorende park is vervolgens bebouwd, een deel hoort nu bij landgoed Dordtwijk en het laatste deel functioneert nu als openbaar park. Ten behoeve van deze parkfunctie is in de jaren '80 van de vorige eeuw een nieuwe beplantingslaag aangebracht: een laan van wintereiken die een gebogen pad begeleidt en diverse solitaire eiken, vaak bijzondere cultivars. Op deze manier is een bijna arboretum-achtig karakter ontstaan, inclusief naambordjes bij de verschillende boomsoorten.

De opgestelde visie stoelt grofweg op een drietal uitgangspunten. Directe aanleiding voor de visie was het toevoegen van een aantal wadi's aan het park om op deze manier regenwater vanuit de hoger gelegen woonwijk op een gecontroleerde manier in de bodem te laten zakken. Daarnaast bestaat de behoefte om de plek van Huis Daalhuizen en het koetshuis te markeren, onder andere door middel van een vaste plantenborder. Historische zichtlijnen worden hierbij eveneens hersteld. Tot slot is er in de jaren '80 een grote hoeveelheid bomen aangeplant (en ook recent zijn er nog jonge bomen aangeplant). Het park is hierdoor op plaatsen bijna letterlijk dichtgegroeid en in sommige gevallen beconcurreren de bomen elkaar. Ingrijpen is soms dan ook noodzakelijk om in de (nabije) toekomst een vitaal bomenbestand over te houden.

In december 2019 had de Commissie Cultuurhistorie vragen met betrekking tot enkele bomen die waren gemarkeerd als 'te verwijderen'. Dit was de directe aanleiding om een afspraak ter plaatse te maken waarbij Peter Verhoeff zijn verhaal kon toelichten. Jan Heersche en Wineke Allersma waren vanuit de Commissie Cultuurhistorie aanwezig. Namens de gemeente waren, naast wethouder Marc Budel, ook de heren Bart Schellevis en Dirk de Rooij aanwezig. Op uitnodiging van de gemeente namen ook enkele buurtbewoners deel aan de rondwandeling met toelichting.

Adviezen:

Algemeen

Bij het beoordelen van de plannen is het enerzijds zaak de grote lijnen uit de visie te blijven zien: de parkweide als doorlopend 'tapijt' met daarin fraaie boomgroepen en bijzondere solitaire bomen. Duidelijke zichtlijnen die de zichtrelatie tussen het oorspronkelijke Huis Daalhuizen en de omgeving markeren. En een fijne plek voor de buurt om in te verblijven. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om nu en dan ook in te zoomen naar individuele bomen. Hoewel de Commissie Cultuurhistorie zich in grote lijnen kan vinden in de plannen zoals door Peter Verhoeff opgesteld, zijn er enkele nuances waarvoor nadere aandacht nodig is. We hebben het advies uitgesplitst naar de verschillende onderwerpen die tijdens de wandeling aan bod kwamen. Een algemeen advies werd door alle aanwezigen gedeeld:

Advies: Voer het plan gefaseerd uit en bekijk na elke fase of het nieuwe inzichten oplevert, met name ten aanzien van beplanting. 'Bezint eer ge begint': een boom is zo omgezaagd, maar heeft tientallen jaren nodig om weer enige maat te krijgen.

De geleverde kaart met daarop aangegeven de te kappen bomen blijkt op verschillende manieren geïnterpreteerd te worden. Dat wil zeggen: het is in sommige gevallen niet duidelijk welke bomen precies gekapt worden. Zelfs de leden van de Commissie blijken de kaart verschillend te interpreteren. Om verrassingen te voorkomen is het dan ook nodig dat er een duidelijke kaart wordt gemaakt die absoluut duidelijk maakt welke bomen gekapt worden. Ten aanzien van de tulpenboom bijvoorbeeld moet klip en klaar blijken dat deze boom behouden blijft.

Daarnaast zou een kaart waarop alle bomen, inclusief soortnaam en geschatte ouderdom helpen bij het beoordelen van de plannen. De verschillende leeftijden van de bomen maken de verschillende tijdslagen inzichtelijk. Verschillende bomen kunnen zo helpen bij het inzichtelijk maken van deze tijdslagen in het ontwerp.

Deze kaart zou de onderlegger moeten zijn voor een geactualiseerde versie van de waardestellingskaart zoals opgenomen op pagina 48 van de door Stichting in Arcadië opgestelde rapportage (Park Daalhuizen, tuinhistorisch onderzoek en waardestelling, november 2017). De betreffende kaart is, inclusief opmerkingen, bij deze notitie gevoegd.

Waardevolle bomen o.a. de taxussen

Belangrijkste punt van discussie zijn de twee taxussen die op de 'kaplijst' staan. Motief om ze te verwijderen is het creëren van meer openheid en daarmee meer sociale veiligheid. Deze taxussen worden in de tuinhistorische waardestelling hoog gewaardeerd, ze dateren naar alle waarschijnlijkheid uit de oorspronkelijke aanleg uit eind 18^e / begin 19^e eeuw. Tevens is zeker dat deze stokoude taxussen ooit in de directe nabijheid van het landhuis hebben gestaan. Ze vertegenwoordigen daarmee een hoge cultuurhistorische waarde, zoals dat ook geldt voor de tulpenboom en de markante, solitaire eik (tulpenboom positief gewaardeerd, solitaire eik hoog gewaardeerd in de waardestelling). Daarbij geven de taxussen bijzondere meerwaarde aan het park. Ze vormen dé plek voor kinderen om te spelen. Het is een natuurlijke hut om je onder te verstoppen, terwijl de lage vertakking en de groeven en holtes in de stam de boom aantrekkelijk maken als klimboom. Met wat liefde en onderhoud kunnen deze taxussen naar verwachting nog jaren mee, en vormen ze al die jaren een levende herinnering aan het oorspronkelijke huis. In plaats van ze te verwijderen wordt geadviseerd beide taxussen juist nadrukkelijker onderdeel te maken van het ontwerp, bijvoorbeeld door ze duidelijk vorm te geven als clump, zoals op een andere plaats in het park een markante clump van coniferen bestaat.

Advies: *Behoud beide taxussen. De commissie heeft voorkeur voor een ontwerpoplossing waarin beide taxussen als uitgangspunt worden meegenomen in het ontwerp. Leeftijd, de hoge tuinhistorische waarde en het feit dat het beplanting is die van oorsprong bij het huis heeft gestaan zijn hierbij doorslaggevend.*

Huisplaats

Nabij de oorspronkelijke huisplaats staat een monumentale tulpenboom, geflankeerd door een grote eik en enkele beuken. Wat hier pleit voor een dunning in het bomenbestand is het geven van ruimte aan, met name, de oude tulpenboom (datering eind 19^e / begin 20^e eeuw). Deze stond ooit, net als de taxussen, in de directe nabijheid van het hoofdhuis. Opgemerkt wordt dat het de commissie bevreemd dat deze tulpenboom algemeen positief gewaardeerd is, gelijk aan een groot deel van het park, en niet een individuele waardering heeft gekregen als bijzondere uniciteit (zie de bijgevoegde kaart m.b.t. de waardestelling). Toch is deze boom naar alle waarschijnlijkheid wel onderdeel geweest van de oorspronkelijke tuin/parkaanleg. Het verdient aanbeveling om deze boom alsnog als waardevol te waarderen. Deze blikvanger, die in het najaar naar felgeel verkleurt, is nu rondom ingepakt met bomen. Het creëren van meer ruimte rond deze boom kan wellicht de levensduur verlengen, maar bovendien kan deze monumentale boom zo haar functie van blikvanger weer naar behoren vervullen. De grote eik en achter de tulpenboom staande (rode) beuk blijven in ieder geval behouden en zijn 'back-up' in het geval de tulpenboom toch uitvalt.

Voor het markeren en 'in beeld' brengen van de voormalige huisplaats wordt voorgesteld om een verhoogde stalen grondkering te maken van ca. 40 cm. hoog (om deze boven het maaiveld uit te laten komen) voorzien van diverse 'bouwkundige' voorzieningen en bestratingen om de structuur van het huis maximaal in beeld te brengen en 'kamervakken' voorzien van vaste planten en bloemenborders. Om de bloemenborders te voorzien van voldoende daglicht zouden diverse bomen gekapt moeten worden.

Advies: *Dunning van het bomenbestand ter plaatse van de huisplaats is akkoord om op deze manier de monumentale tulpenboom ruimte te geven en het mogelijk te maken om de oorspronkelijke huisplaats zichtbaar te maken. Het kappen van één of meer bijzondere bomen om niet bestaande bloemenborders van daglicht te gaan voorzien zijn onwenselijke uitgangspunten voor de ontwerpopgave.*

De wens om de voormalige huisplaats zichtbaar te willen maken is als uitgangspunt een te waarderen initiatief en is in de ontwerpopgave ook zeker mogelijk. Geadviseerd wordt echter om dit veel soberder vorm te geven, zowel in vormgeving, materiaal en aankleding. Om de plek voor een ieder toegankelijk te maken en te houden wordt geadviseerd deze plek als een vlak in het parklandschap te duiden zonder niveauverschillen en met een sobere vertaling in een materiaal/materialen die zich goed voegen in het aanwezige parklandschap. Een zo gedetailleerde 'verkamering' als geduid in het plan heeft de plek niet nodig om te duiden dat er meerdere huizen hebben gestaan op deze plek. (nog uitgezonderd de zorg uit oogpunt van haalbaarheid, beheer en instandhouding). Dit geldt evenzo voor de duiding van het voormalige koetshuis. Advies sober, eenvoudig en meer éénduidig. Vertaling voormalig huis en koetshuis nu heel verschillend, meer eenheid in aanbrengen.

Laan van wintereiken en entree aan de Arnhemsestraatweg

Het verwijderen van de in de jaren '80 aangeplante laantje van wintereiken doet pijn. Enerzijds doorsnijdt het laantje de doorgaande parkweide en sluit het, met name in de zomer, een groot deel van het park visueel af. Anderzijds geldt voor deze bomen wel dat het inmiddels volwassen bomen zijn die ooit geplant zijn met het idee dat ze het hoofdpad begeleiden. Dat doen ze inmiddels dan ook prachtig. Verwijderen betekent dan ook dat er een 'pagina uit het geschiedenisboek van het park wordt gescheurd'. Dat vraagt om een zorgvuldige uitwerking en argumentatie. Het argument om een doorlopende parkweide te realiseren is echter wel steekhoudend.

Advies: *Het doorbreken van de laanbeplanting om zo een doorlopende parkweide te creëren en het zicht nu en dan wat verder het park in te trekken is een duidelijk ontwerpverhaal waar de commissie zich in kan vinden. Wel is het wenselijk om te onderzoeken welke bomen uit deze laan als solitaire boom of clump een rol kunnen spelen in het toekomstige ontwerp. Hierbij kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van de bestaande Ginkgo en een (te verplaatsen) rode esdoorn (ter vervanging van de dikke, wegens slechte staat te verwijderen esdoorn).*

Het is ook wenselijk om nog eens kritisch te kijken naar de beplanting rondom de entree aan de Arnhemsestraatweg. Wat betreft onder begroeiing (nu Rododendron) is hier juist meer openheid wenselijk. Bovendien zou het verwijderen van een extra eik de bestaande dikke Hemelboom (tijdens de rondwandeling heb ik hem ten onrechte als es aangemerkt – Jan Heersche) en de bestaande solitaire linde meer ruimte kunnen geven. Overigens lijkt ook de genoemde hemelboom uit de tijd van de oorspronkelijke parkaanleg te stammen. Het ligt voor de hand om ook deze boom als 'waardevol' aan te merken.

Overige te kappen bomen

Ten aanzien van de overige te kappen bomen geldt dat hiervoor ofwel een goede onderbouwing is gegeven ofwel dat we ter plaatse gezamenlijk hebben geconstateerd dat behoud mogelijk is zonder dat afbreuk wordt gedaan aan het ontwerp. De ter plaatse in het veld gemaakte afspraken zijn door de gemeente vastgelegd in een verslag, waar wij ten aanzien van de overige te kappen bomen dan wel overige aanpassingen dan ook naar verwijzen.

Advies: *Ter plaatse is besproken om een oude mispel aan de vijverrand en een drietal jonge hemelbomen nabij de Arnhemsestraatweg te behouden. Verder is geadviseerd om een clump van coniferen aan te vullen met één of enkele jonge exemplaren.*

Rheden, 20 maart 2020

De waardestellingskaart van Park Daalhuizen. De parkaanleg in zijn geheel zijn positief. De nadruk ligt hierbij op de parkweides, de glooiing in het park en de natuurstenen vijver. Enkele monumentale bomen, die vermoedelijk dateren uit de oorspronkelijke aanleg van het park eind 18^e / begin 19^e eeuw, zijn hoog. De wandelpaden zijn indifferent.